

Jens Kristian Jebsen (red.)

Barnehageloven og forskrifter 2023

Med forarbeider og tolkninger

FAGBOKFORLAGET

Jens Kristian Jebsen (red.)

Barnehageloven og forskrifter 2023

Med forarbeider og tolkninger

FAGBOKFORLAGET

Forord

Denne boken inneholder barnehageloven med forskrifter, samt et utdrag av relevante kilder som er viktige for forståelsen av regelverket. Boken inneholder merknader fra lovens og forskriftenes forarbeider. Videre er det tatt inn tolkningsuttalelser, veiledninger og artikler fra Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet som gjør rede for gjeldende rett knyttet til de enkelte lovbestemmelser og forskrifter. Merknader fra forarbeider, tolkningsuttalelser og så videre er plassert under den mest relevante lov- eller forskriftsparagrafen.

Tolkningsuttalelsene er hentet fra Utdanningsdirektoratet sine nettsider, udir.no.

Som vedlegg på disse sidene kan det finnes lenker til brevene som tolkningsuttalelsene bygger på.

Boken er en revisjon av den forrige utgaven fra 2022 og er oppdatert per 1. januar 2023. Det samme gjelder de fleste kilder som belyser regelverket.

Også siden forrige utgave er det gjort en rekke endringer i regelverket, blant annet når det gjelder registrering, organisering og finansiering av barnehagedrift. Alle endringer er tydelig merket med sist endret-dato under den aktuelle paragraf.

Tolkningsuttalelsene fra Utdanningsdirektoratet er gjennomgått, og enkelte nye er kommet til. Der hvor eldre tolkningsuttalelser passer til de nye paragrafene, er de tatt inn under den nye bestemmelsen. Deler av eldre tolkningsuttalelser kan være utdatert i forhold til enkelte nyere lovendringer. Det er viktig å være oppmerksom på dette.

Boken vil forhåpentligvis være et nyttig hjelpemiddel for alle som har behov for å sette seg inn i eller arbeider med dette regelverket.

Oslo, januar, 2023
Jens Kristian Jepsen
redaktør

Innhold

Innledning	6
Lovarbeid i Stortinget	8
Lov om barnehager (barnehageloven)	11
Kapittel I Barnehagens formål og innhold	11
Kapittel II Barns og foreldres medvirkning	32
Kapittel III Godkjenningsplikt og oppgavefordeling	38
Kapittel IV Barnehagemyndighetens oppgaver mv.	65
Kapittel V Krav til bruk av offentlige tilskudd og foreldrebetaling i private barnehager mv.	122
Kapittel VI Personalet	140
Kapittel VII Spesialpedagogisk hjelp, tegnspråkopplæring m.m.	165
Kapittel VIII Psykososialt barnehagemiljø	201
Kapittel IX Forskjellige bestemmelser	208
Kapittel X Tilsyn	232
Kapittel XI Ikrafttredelse og endringer i andre lover	238
Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver	240
Forskrift om føring av register til bruk i forbindelse med kontroll av beregning og utbetaling av kontantstøtte	260
Forskrift om familiebarnehager	264
Forskrift om saksbehandlingsregler ved opptak i barnehage	275
Forskrift om tildeling av tilskudd til private barnehager	292
Finansiering av private barnehager	345
Forskrift om regnskapsplikt mv. for private barnehager (økonomiforskrift til barnehageloven)	349
Forskrift om foreldrebetaling i barnehager	355
Forskrift om godkjenning av yrkeskvalifikasjoner for styrer og pedagogisk leder i barnehage fra annen stat	377
Forskrift om pedagogisk bemanning og dispensasjon i barnehager	379

Forskrift om politiattest i barnehager	390
Forskrift om ansvar for spesialpedagogisk hjelp for barn under opplæringspliktig alder	400
Kapittel 1 Kommunens økonomiske ansvar for spesialpedagogisk hjelp	400
Kapittel 2 Fylkeskommunens ansvar for spesialpedagogisk hjelp	401
Forskrift om behandling av personopplysninger i barnehagesektoren	402
Forskrift om barnehagevirksomhet i Longyearbyen	403
Forskrift om overgangsregler til barnehageloven	405
Stikkord	407

Innledning

Generelt om lover, forskrifter, vedtekter og merknader

I denne korte innledningen redegjør vi litt for forskjellene mellom lov, forskrifter, vedtekter, departementets merknader og rundskriv knyttet til lov og forskrifter.

Om loven

Barnehageloven er de øverste juridiske rettsreglene som barnehagene i Norge styres etter. Alle barnehageeiere er pålagt å følge barnehageloven og andre lover som barnehagen kommer i berøring med, for eksempel arbeidsmiljøloven. Dagens barnehagelov ble vedtatt 17. juni 2005 og trådte i kraft 1. januar 2006. Loven gjelder uavhengig av hvem som eier den enkelte barnehage, og uavhengig av barnehagens struktur eller størrelse. Kommunen skal som offentlig myndighet påse at den enkelte barnehage drives etter lovens bestemmelser. Når barnehageloven eksempelvis har en bestemmelse som sier at hver barnehage skal ha et foreldreråd og et samarbeidsutvalg (§ 4), så er det et absolutt krav. Hvis en barnehage mot formodning ikke har foreldreråd og samarbeidsutvalg, er dette brudd på loven. Kommunen skal da, som offentlig håndhevelsesapparat og tilsynsmyndighet, pålegge barnehagen å få forholdet brakt i orden. Hvis pålegget mot formodning ikke følges, kan kommunen vedta stenging inntil driften blir i samsvar med lovens bestemmelser.

Om forskriftene til loven

I forbindelse med behandling av en lov kan Stortinget også vedta at regjeringen eller fagdepartementet kan gi forskrifter til loven. En forskrift er bindende og samtidig mer utfyllende regler knyttet til enkelte lovparagrafer. En gyldig forskrift er juridisk sett like gyldig som selve lovparagrafen den bygger på.

I barnehageloven står det i noen av lovparagrafene at det kan gis forskrifter. Det er kun etter disse paragrafene det kan gis forskrifter.

Om vedtekter

Drift av en barnehage reguleres formelt av lover, forskrifter og barnehagens vedtekter. Etter barnehagelovens § 7 skal enhver barnehage, uansett eierform, ha vedtekter med opplysninger av betydning for foreldrenes/foresattes forhold til barnehagen. Vedtektene supplerer bestemmelsene i barnehageloven med tilhørende forskrifter. Vedtektene fastsettes for den enkelte barnehage og er dermed en nærmere spesifisering av reglene i den enkelte barnehage i forholdet mellom barnehagen og foreldrene. Foreldrene kan kreve at barnehagen, i tillegg til bestemmelsene i lov og forskrifter, også drives i samsvar med bestemmelsene i vedtektene.

Om departementets merknader og rundskriv

Fagdepartementet gir merknader og rundskriv knyttet til lovparagrafer og forskrifter. Merknadene er en utdyping av lovparagrafer og forskrifter med opplysninger om praksis og retningslinjer for tolkingen av relevante bestemmelser. Merknadene er laget på bakgrunn av forarbeidene til loven og praksis. Merknader og rundskriv er av mer rådgivende karakter og er ikke bindende på samme måte som lov og forskrifter.

Lovarbeid i Stortinget

Stortinget vedtar, endrer og opphever lover.

Etter at Stortinget har vedtatt lover, utarbeider ofte regjeringen nærmere regler i form av forskrifter. 1. oktober 2009 ble Odelstinget og Lagtinget avviklet, og lovgivningsprosessen ble endret.

Lovgivningsarbeidet består nå av følgende ledd:

1. Forberedende lovarbeid
2. Lovforslag
3. Komitebehandling
4. Behandling i Stortinget i to omganger
5. Sanksjonering av Kongen i statsråd

1. Forberedende lovarbeid

Det forberedende lovarbeidet foregår i departementene. Det departementet som har fagansvar for loven, plikter å utrede saken grundig før den legges frem for Stortinget. Under utredningen sendes saken ut på høring, for å få innspill fra berørte parter og aktuelle faginstanser.

Dersom det gjelder en omfattende lov, nedsettes gjerne et utvalg bestående av fagfolk med spesialkompetanse på lovområdet. Utvalget får i oppgave å komme med en anbefaling til departementet. Anbefalingen publiseres ofte i serien Norges offentlige utredninger (NOU).

I visse tilfeller ønsker regjeringen å orientere Stortinget eller å få Stortingets syn på enkelte problemstillinger, før den fremmer et lovforslag. Det gjelder særlig ved større lovendringer. Da oversender regjeringen en stortingsmelding som gir Stortinget anledning til å komme med kommentarer før et konkret lovforslag utarbeides.

2. Lovforslag

Det er i hovedsak regjeringen som fremmer lovforslag som en proposisjon til Stortinget. Den samme proposisjonen kan inneholde både forslag til lovvedtak og andre vedtak.

Betegnelsene på lovforslagene fra regjeringen er nå:

- Prop. L (Proposisjon til Stortinget (lovvedtak))
- Prop. LS (Proposisjon til Stortinget (lovvedtak og stortingsvedtak))

Alle stortingsrepresentanter kan også fremme lovforslag. På samme måte som med proposisjoner kan representantenes forslag til lovvedtak og stortingsvedtak fremmes i samme publikasjon.

Betegnelsene på representantenes lovforslag er:

- Representantforslag L (Representantforslag (lovvedtak))
- Representantforslag LS (Representantforslag (lovvedtak og stortingsvedtak))

3. Komitébehandling

Lovforslaget blir først lagt frem for Stortinget og deretter sendt til en av de faste fagkomiteene. Komiteen drøfter lovforslaget og avgir sin innstilling til Stortinget med forslag til vedtak. Hvis proposisjonen fra regjeringen eller representantforslaget inneholder forslag til både lovvedtak og stortingsvedtak, skal komiteen avgi to innstillinger. Unntaket er at komiteen kan avgi en innstilling som inneholder forslag til lovvedtak og anmodninger til regjeringen.

Betegnelsene på innstillingene er:

- Innst. L (Innstilling til Stortinget (lovvedtak))
- Innst. S (Innstilling til Stortinget (stortingsvedtak))

4. Behandling i Stortinget i to omganger

Innstillingen til lovvedtak fra komiteen behandles i Stortinget i plenum. Hovedregelen er at lovsaken skal behandles i to omganger med minst tre dagers mellomrom. Tredje gangs behandling blir nødvendig hvis lovvedtaket ikke bifalles ved annen gangs behandling.

Første gangs lovbehandling

Ved første gangs behandling i Stortinget blir innstillingen fra komiteen diskutert og forslag tatt opp. I slutten av møtet blir det votert over forslagene. Behandlingen avsluttes med en votering over «lovens overskrift og loven i sin helhet». Bare ved flertall i denne voteringen vil lovsaken gå til annen gangs behandling i Stortinget. Vedtakene som fattes, publiseres i ett eller flere lovvedtak. Lovvedtaket etter første gangs behandling er ikke et endelig vedtak.

Annen gangs lovbehandling

Saken behandles deretter på ny i Stortinget i plenum etter minimum tre dager. Det er ikke innstillingen som behandles denne gangen, men lovvedtaket fra første gangs behandling som eventuelt diskuteres. Hvis lovvedtaket fra første gangs behandling bifalles også ved annen gangs behandling, er behandlingen av lovsaken avsluttet. Det normale vil være at en lov behandles to ganger i Stortinget før den er endelig vedtatt. Når lovbehandlingen er avsluttet, blir et brev om vedtaket fra lovbehandlingen sendt til Kongen for sanksjonering.

Tredje gangs lovbehandling

Hvis Stortinget ved annen gangs behandling skulle komme til et annet resultat enn ved første gang behandling, blir det vedtatt en anmerkning til lovvedtaket. Lovsaken behandles i så fall en tredje gang i Stortinget. Ved tredje gangs behandling har Stortinget to muligheter:

- Anmerkningene fra annen gangs behandling vedtas, og loven er dermed vedtatt med de endringer som fremgår av anmerkningene.
- Lovsaken henlegges.
Vedtaket fattes med vanlig flertall, også ved tredje gangs behandling.

Lowvedtak og lovanmerkninger

Betegnelse på vedtakene fra lovbehandlingen er:

- Lovvedtak (vedtak etter første gangs behandling)
- Lovanmerkning (vedtak etter andre gangs behandling i de tilfellene der vedtaket fra annen gangs behandling ikke samsvarer med vedtaket fra første gangs behandling)
Ved eventuell tredje gangs lovbehandling fremkommer vedtaket av referatet fra møtet.

5. Sanksjonering av Kongen i statsråd

Når Stortinget har ferdigbehandlet et lovforslag, sendes vedtaket til Kongen i statsråd. Der skal loven sanksjoneres, det vil si signeres av Kongen og kontrasigneres av statsministeren. Opprinnelig skulle Kongen godkjenne Stortingets lovvedtak, men i dag har ikke Kongen reell politisk makt, og sanksjoneringen er derfor en ren formalitet.

Etter at en lov er sanksjonert, sendes den tilbake til departementet som har fagansvar for loven. Departementet har ansvar for å gjøre loven gjeldende. Stortinget kan gi forskriftshjemmel i loven. Da er det regjeringens ansvar å utforme mer detaljerte regler i form av forskrifter.

Kilde: Stortingets hjemmeside

Lov om barnehager (barnehageloven)

Vedtatt: 17.06.2005 nr. 64

Departement: Kunnskapsdepartementet

Sist endret: nr. nr. 10.06.2022 nr. 40, ikr. 01.01.2023

Kapittel I Barnehagens formål og innhold

Se også på Utdanningsdirektoratets nettsider:

- *Veileder for utforming av barnehagens utearealer, sist endret 04.02.2015*
- *Veileder: Helse, miljø og trivsel i barnehagen, sist endret 04.02.2015*

§ 1 Formål

Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og dannelse som grunnlag for allsidig utvikling. Barnehagen skal bygge på grunnleggende verdier i kristen og humanistisk arv og tradisjon, slik som respekt for menneskeverdet og naturen, på åndsfrihet, nestekjærlighet, tilgivelse, likeverd og solidaritet, verdier som kommer til uttrykk i ulike religioner og

livssyn og som er forankret i menneskerettighetene.

Barna skal få utfolde skaperglede, undring og utforskertrang. De skal lære å ta vare på seg selv, hverandre og naturen. Barna skal utvikle grunnleggende kunnskaper og ferdigheter. De skal ha rett til medvirkning tilpasset alder og forutsetninger.

Barnehagen skal møte barna med tillit og respekt, og anerkjenne barndommens egenverdi. Den skal bidra til trivsel og glede i lek og læring, og være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap. Barnehagen skal fremme demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering.

Endret 19.12.2008 nr. 119

Endret i 2008

Merknader fra Ot.prp. nr. 47 (2007–2008) til § 1

Barnehagens formålsbestemmelse gir sammen med innholdsbestemmelsen i barnehageloven § 2 nærmere regler for hva et barnehagetilbud skal inneholde. Videre fastsetter formålsbestemmelsen nærmere regler for barnehagens samfunnsmandat, barnets og barnehagens rolle og hvilket verdigrunnlag barnehagen skal bygge på.

Første ledd omtaler barnehagens samfunnsmandat.

Første ledd første punktum presiserer ytterligere kravet til samarbeid mellom barnehagen og hjemmet sammenliknet med formuleringen i formålsparagrafen i loven fra 2005. Foreldrenes rett til medvirkning i barnehagen er også nedfelt i barnehageloven § 4 om foreldreråd og samarbeidsutvalg. Fordi foreldrene har ansvaret for barnas oppdragelse, skal barnehagen drives i samsvar med de ønsker foreldrene har for omsorg og oppdragelse av

barna. At aktiviteter skal skje i nær forståelse og samarbeid med hjemmene, er imidlertid ikke ensbetydende med at foreldrene kan detaljstyre barnehagen. Videre må barnehagen i visse tilfeller be foreldrene om særskilt samtykke. Med «forståelse» menes gjensidig respekt for og anerkjennelse av hverandres ansvar og oppgaver i forhold til barnet, mens «samarbeid» i større grad dreier seg om informasjonsutveksling, det enkelte barns utvikling og spørsmål knyttet til barnehagens pedagogiske virksomhet. Ved uenighet om aktiviteter og lignende, må barnehagen velge en linje som hjemmene i alminnelighet vil kunne slutte seg til.

Barnehagen som pedagogisk virksomhet har sin egenart og sine tradisjoner som må ivaretas. Anerkjennelse av barndommens egenverdi er står sentralt i denne tradisjonen. Den helhetlige og integrerte tilnærmingen som karakteriserer barnehagens virksomhet, ivaretas i formålet blant annet gjennom begrepene «omsorg», «lek», «læring» og «danning».

Barn har rett til omsorg og nærhet. For barnehagen er det en primær oppgave å gi omsorg og nærhet og sørge for at barna ut fra alder og individuelle forutsetninger blir møtt med lydhørhet, innlevelse og vilje til samspill. Barn kan uttrykke seg på mange måter i lek, og leken har en selvskreven og viktig plass i barnehagen. Barnehagen forpliktes til å bidra til den gode barndommen ved å gi alle barn muligheter for lek. Leken har betydning for barns trivsel og som en grunnleggende livs- og læringsform. I barnehagen skal barna få oppleve lek både som egenverdi og som grunnlag for læring og allsidig utvikling.

I dag har de fleste barna barnehageerfaring før de begynner på skolen, det er derfor viktig å sørge for helhet og sammenheng i omsorgs- og læringstilbudet. Barnehagen skal

være retningsgivende for den brede kompetansen det enkelte barn senere skal videreutvikle i opplæringen. Samtidig skal barnet selv ha mulighet for å søke erfaringer og opplevelser alene og i samspill med andre. Gjennom utforsking og samtale skaffer barn seg kunnskap og innsikt på mange områder. Læring skal foregå i det daglige samspillet med andre mennesker og med miljøet, og nært sammenvevd med omsorg, lek og danning. Med «danning» menes det som skjer i barnets samspill med omgivelsene, og den oppdragelsen som skjer i barnehagen. Danning er en kontinuerlig prosess som forutsetter refleksjon. I barnehagen er gjensidige samhandlingsprosesser i lek og læring og hensynet til hverandre forutsetninger for barnets danning.

Første ledd andre punktum presiserer hvilke verdier som skal ligge til grunn for barnehagen og hvilke tradisjoner som skal være retningsgivende. De utpekte verdiene har et forankringspunkt i menneskerettighetene. Samtidig kan de uttrykkes og begrunnes forskjellig i ulike religioner og livssyn. Den førstnevnte verdien i bestemmelsen – «menneskeverdet» – angår dypere begrunnelser for det enkelte menneskets ukrenkelighet og er derfor grunnlaget for de andre verdiene som er fastsatt. Den neste verdien – «åndsfrihet» – viser til at både i samfunnet som helhet og i den enkelte institusjon må hvert individ møtes med respekt for sine ideologiske og religiøse overbevisninger. «Nestekjærlighet», «likeverd» og «solidaritet» er grunnleggende verdier for forholdet mellom mennesker.

Med uttrykket «kristen og humanistisk tradisjon» anerkjennes den historiske og kulturelle innvirkningen både kristendom og humanisme har hatt på samfunnsutviklingen. «Kristen og humanistisk» som begrepspar understreker at dette er retninger som historisk både har utfyllt og korrigert hverandre.

Andre ledd

omhandler barnas rolle i barnehagen. For at barn skal få en allsidig utvikling skal barnehagen ha rom for barns ulike perspektiver og opplevelsesverdener. Barn skal få utforske omgivelser, søke opplevelser og gjøre erfaringer. Skaperglede, undring og utforskertrang er viktige elementer i barns lek og læring, og barnehagen må legge til rette for egeninitierte og organiserte aktiviteter som gir gode opplevelser og erfaringer. Med formuleringen «å lære å ta vare på seg selv, hverandre og naturen» menes at barn skal gis anledning til å utvikle forståelsen for og viktigheten av å ta vare på seg selv, å vise omsorg for andre og å ta vare på naturen. Disse holdningene og ferdighetene er en viktig del av barnas dannelsingsprosess. Dette er konkretisert i rammeplanen. Barnehagens fagområder er varierte og dekker et vidt læringsfelt. Læring i barnehagen dreier seg om å tilegne seg konkrete kunnskaper og ferdigheter på et grunnleggende nivå tilpasset barnas alder, interesser og andre forutsetninger. Barna skal få ta del i kunnskaper gjennom felles opplevelser og sosialt samspill i lek og hverdagsaktiviteter.

Barns rett til medvirkning er nedfelt i FNs barnekonvensjon artikkel 12 nr. 1. Barnekonvensjonen ble inkorporert gjennom menneskerettsloven 21. mai 1999 nr. 30 ved lov 1. august 2003 nr. 86. Prinsippet om barns rett til medvirkning er slått fast i formålsbestemmelsen. Barns rett til medvirkning er også nedfelt i barnehageloven § 3. Merknaden til § 3 omtaler nærmere barns rett til medvirkning, jf. Ot.prp. nr. 72 (2004–2005) Om lov om barnehager.

Tredje ledd

omtaler barnehagens rolle. En av barnehagens viktigste oppgaver er å gi barna omsorg og nærhet og legge forholdene til rette for barnas allsidige utvikling. Både kroppslig og språklig

gir barn uttrykk for hvordan de har det, og hvordan barn opplever møte med andre vil påvirke barnas oppfatning av seg selv. Det er derfor viktig å understreke at barn må møtes med tillit og respekt. Å bli tatt på alvor er viktig som motivasjon for læring og som grunnlag for å utvikle tillit både til seg selv og andre. Leken står sentralt i barns trivsel og utfoldelse, og samspill i lek er viktig for en allsidig utvikling. Barnehagen må gi rom for barns initiativ, fantasi og undring. Barn får grunnleggende kunnskap og innsikt gjennom lek, samvær og organiserte aktiviteter. Som pedagogisk virksomhet skal barnehagen legge til rette for at barna blir kjent med verden rundt seg.

Barnehagen må legge til rette for barnas trivsel. De fysiske rammebetingelsene for lek og læring er viktige både inne og ute, og aktiviteter må gi muligheter for mestring og utfoldelse. Trivsel og glede gir trygghet for barna og et godt grunnlag for videre utvikling. Med betegnelsen et «utfordrende og trygt sted» menes at barnehagen skal være et sted som gir barna utfordringer på ulike områder. Det gjelder både den fysiske utformingen av barnehagens ute- og innemiljø, den pedagogiske virksomheten og barnas lek. Dette står ikke i motsetning til at barnehagen skal være et trygt sted der barna opplever omsorg og hjelp når det er nødvendig. Samspill med andre er avgjørende for barns utvikling. Fellesskapet i barnehagen blir derfor viktig som læringsarena, og vennskap blir grunnleggende for et godt fellesskap. Barnehagen kan ikke skape vennskap, men den kan skape et fellesskap der vennskap kan prøves ut og befestes. Det skal ikke være rom for noen former for diskriminering eller krenkende ord og handlinger i barnehagens virksomhet. Av respekt for både fellesskapet og det enkelte individ må dette gjenspeiles i det daglige arbeidet og i alle sammenhenger der barnehagen er ansvarlig.

Barnehagen skal forberede barna på å møte og skape et mer likestilt samfunn. Barnehagen skal sammen med hjemmene skape et godt grunnlag for aktiv deltakelse i et demokratisk samfunn.

Bestemmelsen er nærmere omtalt under kapittel 7 i proposisjonen.

Merknader fra Innst. O. nr. 18 (2008–2009) til § 1

Komiteen viser til avtalen som ble inngått mellom partiene 6. november 2008 og mener det er naturlig at formålsbestemmelsene for barnehagen og opplæringen bygger på de samme premissene.

Komiteen mener forslaget til nytt formål er samlende og inkluderende og på en god måte ivaretar bredden i høringsinstansenes innspill.

Komiteen mener videre at det nye formålet for barnehagen vil gi barna en solid plattform for læring og danning i barnehagen. Forslaget tar utgangspunkt i at læringen og danningen skal være forankret i vår historiske, verdimesige kristne og humanistiske arv og kulturelle tradisjon. Ved samtidig å ta opp i seg verdiene i menneskerettighetene, vil formålet også være godt egnet for et moderne mangfoldig samfunn.

Komiteen vil understreke viktigheten av foreldremedvirkning og et godt samarbeid mellom hjem og barnehage. Komiteen vil også peke på at barndommens egenverdi og individperspektivet er godt ivaretatt gjennom bl.a. rett til medvirkning tilpasset alder og forutsetninger.

Komiteen har for øvrig ingen merknader.

Departementets merknader

Departementets merknader til barnehageloven § 1 i rundskriv F-08/2006

Generelle merknader

Barnehagens formålsbestemmelse gir sammen med innholdsbestemmelsen i § 2 nærmere regler for hva et barnehagetilbud skal inneholde, hvordan forholdet/samarbeidet mellom hjem og barnehage skal være og hvilket verdigrunnlag barnehagen skal bygge på.

Første ledd

Innholdet i bestemmelsen om gode utviklings- og aktivitetsmuligheter for barna har vært uendret siden den første barnehageloven ble vedtatt i 1975. Bestemmelsen gir vide rammer for mål og innhold i barnehagen med hensyn til de pedagogiske forpliktelsene barnehagen har. Barnehagen skal bygge på den beste tilgjengelige kunnskap om barns utvikling og behov. Den skal legge til rette for selvtutfoldelse gjennom allsidig lek, utvikling av

toleranse og omsorg for andre, sikre individuell oppfølging, støtte og stimulering. Paragraf 2 og rammeplanen gir nærmere retningslinjer for barnehagens innhold og oppgaver.

Virksomheten i barnehagen skal skje i nær forståelse og samarbeid med barnas hjem. Foreldreansvaret innebærer at foreldrene har et omsorgsansvar for barnet, at de har bestemmelsesrett på barnets vegne og at det er foreldrene som har hovedansvaret for barnets oppdragelse, jf. barneloven 8. april 1981 nr. 7 § 30. I den tiden barnet er i barnehagen, tar barnehagen seg av deler av omsorgs- og oppdrageroppgavene.

Fordi foreldrene har ansvaret for barnas oppdragelse, skal barnehagen drives i samsvar med de ønsker foreldrene har for omsorg og oppdragelse av barna. At aktivitetene skal skje i nær forståelse og samarbeid med hjemmene, er imidlertid ikke ensbetydende med at foreldrene kan detaljstyre barnehagen. På den

annen side må barnehagen i visse tilfeller be foreldrene om særskilt samtykke. Ved uenighet om aktiviteter og lignende, må barnehagen velge en linje som hjemmene i alminnelighet vil kunne slutte seg til.

Den kristne formålsparagrafen har vært uendret siden den kom inn i barnehageloven i 1983. Bestemmelsen innebærer at barnehagen skal bygge sin virksomhet på de etiske verdier som er forankret i kristendommen, og som forutsettes å ha bred oppslutning i Norge. Med kristne grunnverdier forstås medmenneskelighet eller nestekjærlighet, tilgivelse, menneskeverd, likeverd, ansvar for fellesskapet, ærlighet og rettferdighet.

Den kristne tradisjonen er en viktig del av norsk og europeisk kultur og historie. En innføring i denne tradisjonen åpner perspektiver og skaper sammenhenger som bidrar til at barna kan orientere seg i det norske samfunnet.

Barnehagen skal lære barna om tro og verdier. Opplæring til tro er hjemmets ansvar.

Kirkegang er en frivillig sak. Dersom barnehagen skal være til stede på en gudstjeneste,

må barnehagen være åpen på normal måte for barn som foreldrene ikke ønsker skal delta.

Den kristne formålsparagrafen må praktiseres på en slik måte at barn ikke kommer i noen lojalitetskonflikt mellom hjem og barnehage. Alle aktivitetene i barnehagen skal skje i nær forståelse og samarbeid med barnas hjem. Foreldrenes oppdragsrett står sentralt i flere konvensjoner Norge er bundet av. Den lovforståelse som legges til grunn, må respektere foreldrenes oppdragsrett. Den kristne formålsbestemmelsen må tolkes og praktiseres slik at den ikke kommer i strid med Norges menneskerettslige forpliktelser, jf. menneskerettsloven 21. mai 1999 nr. 30 § 2 jf. § 3.

Formålsbestemmelsen må ses i sammenheng med lovens øvrige bestemmelser. Den enkelte barnehage pålegges i innholdsbestemmelsen å ta hensyn til blant annet det enkelte barns etniske og kulturelle bakgrunn. Av innholdsbestemmelsen framgår det dessuten at omsorg, oppdragelse og læring i barnehagen skal fremme menneskelig likeverd, likestilling, åndsfrihet og toleranse.

Utdanningsdirektoratets tolkningsuttalelse

Bruk av tvang og fysisk makt i barnehage Sist endret: 18.09.2018

Barnehagen har et særlig ansvar for ivareta barnas behov for omsorg når barna er i barnehagen i barnehagens åpningstid, jf. barnehageloven § 1. Barnehageloven gir ikke hjemmel til bruk av tvang og makt.

Vi mener at barnehageloven, FNs barnekonvensjon og straffeloven setter strenge grenser for hva som er lovlig når det gjelder tvang og makt i barnehagen.

Bruk av tvang og fysisk makt i barnehage, 20.12.2016

Utdanningsdirektoratet viser til henvendelse fra Fylkesmannen i Vestfold 26. august 2016. Slik vi forstår dere, ber dere om materiale som beskriver den barnehageansattes handlingsrom og grenser når det gjelder bruk av fysisk tvang og makt overfor barnehagebarn.

Vi mener at barnehageloven, FNs barnekonvensjon og straffeloven gir barn som går i barnehage et klart rettslig vern mot fysisk tvang og makt. Det betyr at barnehagesektoren er godt regulert i lov.

Barnehagen har et særlig ansvar for ivareta barnas behov for omsorg når barna

er i barnehagen i barnehagens åpningstid, jf. barnehageloven § 1. Barnehageloven gir ikke hjemmel til bruk av tvang og makt. Barn skal beskyttes mot «alle former for fysisk eller psykisk vold, skade eller misbruk, vanskjøtsel eller forsømmelig behandling, mishandling eller utnyttning, herunder seksuelt misbruk, mens [...] annen person har omsorgen for barnet», jf. barnekonvensjonen artikkel 19.

Barnets fysiske integritet har et sterkt rettslig vern etter straffeloven. Dette vernet er likt uavhengig om barnet oppholder seg i barnehagen eller ikke. For barnehagen innebærer det at personalet alltid må vurdere om eventuell bruk av fysisk makt er tillatt i den konkrete situasjonen ut fra reglene i straffeloven. Dette gjelder særlig bestemmelsene om voldslovbrudd i straffeloven kapittel 25. Hvis handlingen for eksempel regnes som en kroppskrenkelse, vil handlingen normalt være straffbar og ikke tillatt. Dette må vurderes konkret i hver enkelt sak.

I enkelte ekstraordinære tilfeller kan det være at en kroppskrenkelse likevel ikke er straffbar, fordi handlingen kvalifiserer som nødverge eller nødrett etter straffeloven §§ 17 og 18. Personalet kan oppleve at det er nødvendig å gripe inn overfor barna for å hindre at barnet, andre barn, ansatte eller gjenstander kommer til skade. De har derfor en plikt til å gripe inn for å hindre at barnet skader eller plager andre, eller skader seg selv eller eiendom.

Det er imidlertid meget snever adgang til å bruke nødverge eller nødrett, og det forutsetter alltid at det blir utført for å forsvare noen eller noe. Om vilkårene for nødverge eller nødrett er oppfylt, må vurderes i det enkelte tilfellet. Det betyr at eksemplene deres viser til i henvendelsen, alltid må vurderes konkret. Utdanningsdirektoratet understreker at straffeloven ikke gir hjemmel for planlagte tiltak med adferdsendrende formål.

I forskrift om rammeplan for barnehage står det at:

Barnehagen skal sikre barn under opplæringspliktig alder et oppvekstmiljø som både gir utfordringer som er tilpasset barnets alder og funksjonsnivå og trygghet mot fysiske og psykiske skadevirkninger. Barnehagen skal styrke barns muligheter for læring og aktiv deltakelse i et fellesskap med jevnaldrende. Barnehagen skal ha de fysiske, sosiale og kulturelle kvaliteter som til enhver tid er i samsvar med eksisterende kunnskap og innsikt om barndom og barns behov. Barnehagen skal ha en helsefremmende og en forebyggende funksjon og bidra til å utjevne sosiale forskjeller.

Dette er også omtalt i utkast til ny forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. Hvis barnehagen jobber fortløpende med å utvikle et godt barnehagemiljø til barns beste, kan dette bidra til at man unngår situasjoner hvor barn utsettes for makt og tvang i barnehagen. For økt kompetanse, konkrete råd og veiledning om hvordan barnehagen bør jobbe i konkrete situasjoner for å sikre barna trygghet mot fysiske og psykiske skadevirkninger, finnes det kompetansemiljøer og hjelpeinstanser. For eksempel kan barnehagelærerutdanningen i universitets- og høyskolesektoren være et relevant miljø å henvende seg til for barnehagene. Også PPTs systemrettede arbeid kan ha håndtering av makt og tvang som tema, slik at barnehagene kan få råd og støtte generelt og i konkrete saker. Vår veileder Barns trivsel – voksnes ansvar og øvrig veiledningsmateriale på våre nettsider, kan også være til hjelp i arbeidet med å kartlegge situasjoner og barnehagemiljøet og bidra til å skape felles refleksjon.

Vi viser for øvrig til at Helsedirektoratet ga ut veilederen Barn og unge med habiliteringsbehov i 2015. Her er tvang og makt for barn i barnehagen grundig omtalt under punkt 2.7.

Videre har Fylkesmannen i Rogaland laget en veileder om bruk av tvang og makt i opplæring i 2015. Mange av vurderingene Fylkesmannen gjør her, som for eksempel grensene for bruk av nødverge og nødrett, er overførbare for tilfeller hvor det vurderes eller er brukt tvang og makt overfor barn i barnehage.

Etter det vi kan se, har vi ikke mottatt forespørsler om å utarbeide veiledningsmateriale om tvang og makt i overfor barnehagebarn tidligere. Vi ba derfor om tilbakemelding fra ansatte i barnehager på om det er behov for

en nasjonal veileder på Facebook 17. oktober 2016. De få som responderte på dette, svarte ikke på om det er behov for en nasjonal veileder.

Vi mener at barnehageloven, FNs barnekonvensjon og straffeloven setter strenge grenser for hva som er lovlig når det gjelder tvang og makt i barnehagen. Da grensene for dette allerede er godt beskrevet av Helsedirektoratet i deres veileder Barn og unge med habiliteringsbehov, mener vi at det ikke er hensiktsmessig med ytterligere veiledere.

§ 1 a Særlig formål

Eiere av private barnehager kan i vedtektene bestemme at verdiene i loven § 1 ikke skal forankres i den kristne og humanistiske arv og tradisjon.

Private barnehager og barnehager eiet eller drevet av menigheter innen Den norske kirke kan i vedtektene fastsette særlige bestemmelser om tros- eller livssynsformål.

Tilføyd 18.06.2010 nr. 26

Ny i 2010

Merknader fra Prop. L 105 (2009–2010) til ny § 1 a

Bestemmelsen er ny. I bestemmelsen videreføres adgangen private barnehager har til å fastsette at deler av formålsbestemmelsen ikke skal gjelde, som i dag følger av § 1 tredje ledd. Bestemmelsen viderefører regelen om at private barnehager og barnehager eiet eller drevet av menigheter i den norske kirke kan fastsette særlige bestemmelser om tros- og livssynsformål, som i dag følger av § 1 fjerde ledd.

Bestemmelsen gir private barnehager adgang til å bestemme at verdiene i loven § 1 ikke skal forankres i kristen og humanistisk arv og tradisjon. Slik åpnes det for at den enkelte barnehage kan ha en innfallsvinkel til formålsbestemmelsen som samsvarer med religiøs og filosofisk overbevisning. Det er ikke adgang til å unnta seg verdiene i formålsbestemmelsen

og deres forankring i menneskerettighetene. Det er ikke ønske om en verdinøytral formålsbestemmelse i barnehageloven, dette er uttrykk for allmenne verdier som lovgiver vil at skal gjelde i alle barnehager.

Som tidligere kan eiere av private barnehager og barnehager eiet eller drevet av menigheter innen Den norske kirke fastsette særlige bestemmelser om livssynsformål. Bestemmelsen gir eier anledning til å fastsette bestemmelser som et supplement til de grunnleggende verdiene i den endrede formålsbestemmelsen. Slike vedtektsbestemmelser gir grunnlag for en utvidet praktisering i forhold til det formålsbestemmelsen og rammeplanen alene gir grunnlag for. Disse barnehagene skal for øvrig være fullverdige pedagogiske virksomheter etter barnehageloven og rammeplanen. Alle barnehager, uansett eierforhold, er forpliktet til å drive barnehagen i samsvar

med verdigrunnlaget i den endrede formålsbestemmelsen.

Bestemmelser om at verdiene i loven § 1 ikke skal forankres i kristen og humanistisk arv og tradisjon, samt særlige bestemmelser om livssynsformål, skal som i dag være fastsatt i barnehagens vedtekter. For de barnehagene som fastsetter særlige bestemmelser om livssynsformål, skal det framgå av vedtektene hva disse innebærer.

Departementet viser ellers til vurderingene i kapitlene 5.1 og 5.2 i proposisjonen.

Merknader fra Innst. 273 L (2009–2010) til ny § 1 a

Komiteen viser til at ny formålsbestemmelse for barnehagen er vedtatt, og at denne først kan tre i kraft etter at følgeendringer i barnehageloven er vedtatt.

Komiteen slutter seg til videreføring av en unntaksadgang for private barnehager ved at de kan bestemme at verdiene i ny

formålsbestemmelse ikke skal forankres i kristen og humanistisk arv og tradisjon.

Det er videre foreslått at eiere av private barnehager og barnehager som eies eller drives av menigheter i Den norske kirke, kan vedtektsfeste særlige bestemmelser om livssynsformål som et tillegg til formålsbestemmelsen, og komiteen er enig i dette.

Komiteen understreker at det ikke vil være adgang til å gjøre unntak fra verdiene i formålsbestemmelsen, og alle vil være forpliktet til å drive barnehagen i samsvar med et felles verdigrunnlag.

Komiteen viser videre til at det er Norges forpliktelser overfor menneskerettighetskonvensjonene som gjør disse endringene nødvendige.

Komiteen viser til at Norge er et mangfoldig samfunn med flere språk, religioner og kulturer, og er opptatt av at barnehager skal respektere de ulike barnas bakgrunn. Barnehager skal være åpne for alle barn.

Utdanningsdirektoratets tolkningsuttalelse

Barnehager med særlige formål

Sist endret: 13.06.2018

Uttalelsen besvarer spørsmål om tolkningen av barnehageloven § 1 og § 1 a for barnehager med særlige formål.

Private barnehager kan vedtektsfeste at verdiene i barnehageloven § 1 ikke skal forankres i den kristne og humanistiske arv og tradisjon, samt fastsette særlige bestemmelser om tros- eller livssynsformål. Dette gjelder så langt framtid barnehagene oppfyller kravene i barnehageloven med forskrifter, herunder rammeplanen, og norsk lov for øvrig.

Barnehagene må også overholde Norges forpliktelser etter menneskerettighetene, herunder bl.a. Den europeiske

menneskerettskonvensjon og FNs konvensjon om barnets rettigheter.

Svar på spørsmål om tolkning av barnehageloven §§ 1 og 1 a, 12.06.2018

Vi viser til henvendelse fra dere 23. april 2018, hvor dere skriver at dere har mottatt en forespørsel fra Urtehagen barnehager AS med spørsmål om barnehager med særlige formål. Urtehagen barnehager AS skriver at to av deres barnehager har islamsk formål.

Urtehagen barnehager AS oppstiller en rekke konkrete spørsmål i brevet knyttet til bestemte tilfeller i deres barnehager. Vi tar her ikke stilling til disse konkrete spørsmålene, men vil uttale oss generelt om barnehager med særlige formål.

Utgangspunkt

Utgangspunktet er at alle barnehager i Norge, uansett formål, må oppfylle kravene i barnehageloven (bhgl.) med forskrifter, herunder rammeplanen, og norsk lov for øvrig. Barnehagene må også overholde Norges forpliktelser etter menneskerettighetene, herunder bl.a. Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) og FNs konvensjon om barnets rettigheter (Barnekonvensjonen).

Formål og verdigrunnlag

Det følger av bhgl. § 1 første ledd andre punktum at:

Barnehagen skal bygge på grunnleggende verdier i kristen og humanistisk arv og tradisjon, slik som respekt for menneskeverdet og naturen, på åndsfrihet, nestekjærlighet, tilgivelse, likeverd og solidaritet, verdier som kommer til uttrykk i ulike religioner og livssyn og som er forankret i menneskerettighetene.

Det følger av Ot.prp. nr. 47 (2007–2008) at bestemmelsen presiserer hvilke verdier som skal ligge til grunn for barnehagen og hvilke tradisjoner som skal være retningsgivende. Videre følger det av forarbeidene at de utpekte verdiene har et forankringspunkt i menneskerettighetene, samtidig kan de uttrykkes og begrunnes forskjellig i ulike religioner og livssyn.

Eiere av private barnehager kan imidlertid bestemme i vedtektene at verdiene i loven § 1 om respekt for menneskeverdet og naturen, åndsfrihet, nestekjærlighet, tilgivelse, likeverd og solidaritet, ikke skal forankres i den kristne og humanistiske arv og tradisjon. Dette følger av bhgl. § 1 a første ledd. Det følger av Prop. 105 L (2009–2010) at bestemmelsen åpner for at den enkelte barnehage kan ha en innfallsvinkel til formålsbestemmelsen som samsvarer med annen religiøs og filosofisk overbevisning. Dette kan f.eks. være islamsk

overbevisning. Det følger videre av proposisjonen at:

Det er ikke adgang til å unnta seg verdiene i formålsbestemmelsen og deres forankring i menneskerettighetene. Det er ikke ønske om en verdinøytral formålsbestemmelse i barnehageloven, dette er uttrykk for allmenne verdier som lovgiver vil at skal gjelde i alle barnehager.

Det er derfor adgang for private barnehager til å bestemme i vedtektene at verdiene, som er nevnt i bhgl. § 1, ikke skal være forankret i kristen og humanistisk arv og tradisjon. Alle barnehager er imidlertid, uansett eierforhold og formål, forpliktet til å drive barnehagen i samsvar med verdigrunnlaget i formålsbestemmelsen. Det er derfor ikke adgang til å ha vedtekter som ikke overholder de verdiene som følger av § 1 og deres forankring i menneskerettighetene. Dette gjelder for alle private barnehager uavhengig av religiøs forankring. En barnehage kan derfor bestemme i vedtektene at verdiene skal være forankret i f.eks. islamsk tro, så lenge verdiene i bhgl. § 1, menneskerettighetene og norsk lov for øvrig, overholdes.

Barnehagens pedagogiske arbeid

Urtehaven barnehage AS viser i brevet til rammeplanen og spør om barnehagens innfallsvinkel, f.eks. islam, kan synliggjøres i alle deler av barnehagens pedagogiske arbeid.

I rammeplanen vises det til at «Barnehagens verdigrunnlag skal formidles, praktiseres og oppleves i alle deler av barnehagens pedagogiske arbeid». Vi forstår dette slik at det er verdiene nevnt i § 1, som skal formidles, praktiseres og oppleves i alle deler av barnehagens pedagogiske arbeid. Disse verdiene kan være forankret i f.eks. islamsk tro, se vurderingen vår over. Det er ikke adgang til å praktisere eller formidle et verdigrunnlag i barnehagens

pedagogiske arbeid som strider mot verdiene i § 1, menneskerettighetene eller norsk lov for øvrig.

Særlige formål

Urtehaven barnehager AS har også noen spørsmål knyttet til barnehager med særlige formål etter bhgl. § 1 a annet ledd. Det følger av bestemmelsen at:

Private barnehager og barnehager eiet eller drevet av menigheter innen Den norske kirke kan i vedtektene fastsette særlige bestemmelser om tros- eller livssynsformål.

Private barnehager kan altså i tillegg til å vedtektsfeste at verdiene i formålsbestemmelsen ikke skal være forankret i kristen og humanistisk arv og tradisjon, også vedtektsfeste særlige bestemmelser om tros- eller livssynsformål. Bestemmelsen gir eier anledning til å fastsette bestemmelser som et supplement til de grunnleggende verdiene i formålsbestemmelsen. Slike vedtektsbestemmelser kan gi grunnlag for en utvidet praktisering sammenliknet med det formålsbestemmelsen

og rammeplanen alene gir grunnlag for. Dette følger av Prop. 105 L (2009–2010).

Hva som konkret skal fastsettes som særlige formål, er opp til hver enkelt barnehage å vurdere. Selv om barnehagen fastsetter særlige formål i vedtektene, må vedtektene og driften av barnehagen overholde verdigrunnlaget i § 1, internasjonale menneskerettigheter og norsk lov for øvrig. Barnehagen kan altså ikke fastsette særlige formål som innskrenker formålsbestemmelsen og dets forankring i menneskerettighetene.

Når det gjelder Urtehaven barnehager AS sitt spørsmål knyttet til rammeplanens bestemmelse om at barnehagen skal fremme likeverd og likestilling uavhengig av religion og livssyn, viser vi til at likeverd og respekt for menneskeverdet er verdier nevnt i bhgl. § 1. Barnehagen kan derfor ikke ha vedtekter eller en praksis som innebærer forskjellsbehandling eller et tankesett om at ulike mennesker ikke er verdt like mye. Vi viser særlig til at forbudet mot diskriminering i EMK art. 9 og 14 må overholdes.

§ 2 Barnehagens innhold

Barnehagen skal være en pedagogisk virksomhet.

Barnehagen skal gi barn muligheter for lek, livsutfoldelse og meningsfulle opplevelser og aktiviteter.

Barnehagen skal ta hensyn til barnas alder, funksjonsnivå, kjønn, sosiale, etniske og kulturelle bakgrunn, herunder samiske barns språk og kultur.

Barnehagen skal formidle verdier og kultur, gi rom for barns egen kulturskaping og bidra til at alle barn får oppleve glede og mestring i et sosialt og kulturelt fellesskap.

Barnehagen skal støtte barns nysgjerrighet, kreativitet og vitebegjær og gi

utfordringer med utgangspunkt i barnets interesser, kunnskaper og ferdigheter.

Barnehagen skal ha en helsefremmende og en forebyggende funksjon og bidra til å utjevne sosiale forskjeller.

Departementet fastsetter nærmere regler om barnehagens innhold og oppgaver (rammeplan) ved forskrift.

Barnehagens eier kan tilpasse rammeplanen til lokale forhold.

Med utgangspunkt i rammeplan for barnehagen skal samarbeidsutvalget for hver barnehage fastsette en årsplan for den pedagogiske virksomheten.

Endret 18.06.2010 nr. 26, 17.06.2016 nr. 66

Endret i 2016

Merknader fra Prop. 33 L (2015–2016) til endring i § 2 syvende ledd

Syvende ledd gir departementet hjemmel til å fastsette forskrift om barnehagens innhold og oppgaver. Endringen har som formål å

presisere at rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver er en forskrift. Endringen er av retts teknisk karakter og innebærer ingen materielle endringer.

Endret i 2010

Merknader fra Prop. 105 L (2009–2010) til endring i § 2

Strukturen i bestemmelsen om barnehagens innhold endres som følge av at enkelte elementer av bestemmelsen nå er inntatt i endret § 1.

Første ledd fastslår som tidligere at barnehagen skal være en pedagogisk virksomhet.

Andre ledd viderefører gjeldende rett ved at barnehagens forpliktelse til å bidra til den gode barndommen ved å gi alle barn muligheter for lek, livsutfoldelse og meningsfulle opplevelser og aktiviteter fortsatt understrekes. Dette tydeliggjør lekens plass i barnehagen som en sentral del av barnehagens innhold. Understrekingen av at dette skal foregå i «trygge og samtidig utfordrende omgivelser» i gjeldende § 2 anses dekket i den vedtatte formålsbestemmelsen.

Tredje ledd viderefører gjeldende rett om barnehagens plikt til å støtte og ta hensyn til det enkelte barnet. Slik individuell tilpasning er nødvendig i en virksomhet som verdsetter barndommens egenverdi og hvor alle barn skal kunne nyttiggjøre seg det tilbudet som gis.

Fjerde ledd viderefører gjeldende rett om at det i tillegg til voksnes formidling av verdier og kultur, må gis rom for barnas egen kulturskapning og kreativitet. Bestemmelsen understreker betydningen av estetiske fag. Ved å

videreføre formuleringen tydeliggjøres det at verdigrunnlaget som barnehagen bygger på, også må formidles gjennom et innhold.

Femte ledd viderefører gjeldende rett om at barnehagen skal stimulere barnas medfødte nysgjerrighet og vitebegjær. Ved å videreføre formuleringen om at barnehagen skal støtte barns nysgjerrighet, kreativitet og vitebegjær, så tydeliggjøres barnehagens innholdsmessige aktiviteter og barns medvirkning. Barnehagens ansvar for å gi barna grunnleggende kunnskaper på sentrale og aktuelle områder anses dekket av den vedtatte formålsbestemmelsen.

Sjette ledd er en videreføring av gjeldende rett i dagens § 2 tredje ledd som omtaler helseaspektet. Helseaspektet og barnehagens sosialt utjevne funksjon er i dag utdypet i rammeplanen. Den samme formuleringen er nå foreslått tatt inn i loven. Barnehagen skal være et sted som bidrar til at barn kan erverve kunnskaper om og positive holdninger til helsemessige gode vaner, og dette aspektet bør fortsatt framgå av innholdsbestemmelsen. Formuleringen i sjette ledd innebærer således ingen endring i innholdet i forhold til gjeldende rett.

Syvende ledd, åttende og niende ledd er en videreføring av bestemmelsene i gjeldende § 2 syvende ledd, åttende og niende ledd.

Departementet viser ellers til vurderingene i kapittel 5.3 i proposisjonen.

Ny lov i 2005

Merknader fra Ot.prp. nr. 72 (2004–2005) til § 2

Bestemmelsen fastsetter nasjonale standarder for innholdet i barnehagen, samtidig som det gis mulighet for lokal tilpasning og variasjon. Bestemmelsen redegjør nærmere for hva et barnehagetilbud skal innebære og skal bidra til å sikre at alle barn får et fullverdig pedagogisk tilbud – uavhengig av bosted. Innholdsbestemmelsen forteller foreldrene hva de kan forvente og angir nærmere vurderingstemaer for godkjenning og tilsyn.

Første ledd

er en videreføring av § 2 første ledd i gjeldende lov. Formuleringen er imidlertid fornyet, slik at det ikke lenger heter at barnehagen skal være en pedagogisk tilrettelagt virksomhet. I dette ligger det ingen endringer i praksis, idet både tilrettelegging, gjennomføring og vurdering i dag inkluderes i pedagogikken.

Annet ledd

viderefører kravet om at oppdragelsen i barnehagen skal skje i nær forståelse og samarbeid med barnets hjem. Foreldrenes rett til medvirkning i barnehagen er også nedfelt i §§ 1 og 4. Bestemmelsen understreker videre at arbeidet med å yte god omsorg fortsatt skal ha bred plass i barnehagene. Barnehagen skal sammen med hjemmene skape et godt grunnlag for aktiv deltakelse i et demokratisk samfunn. Når storparten av barna har barnehageerfaring før de begynner på skolen, er det viktig å sørge for helhet og sammenheng i omsorgs- og læringstilbudet til barn. Barnehage og skole må bygge på hverandre og ivareta et felles ansvar for å sikre god sammenheng og overgang fra barnehage til skole.

Bestemmelsen fastslår at det skal legges til rette for livslang læring i vid forstand.

Tredje ledd

inneholder krav om at omsorgen, læringen og oppdragelsen i barnehagene skal fremme fellesverdier som står sentralt i vårt demokratiske samfunn. Likeverd, likestilling, åndsfrihet, toleranse, helse og forståelse for bærekraftig utvikling er slike fellesverdier som det må kreves at alle barnehager arbeider med å fremme. Bestemmelsen understreker videre barnehagens forpliktelse til å bidra til den gode barndommen ved å gi alle barn muligheter for lek, livsutfoldelse og meningsfylte aktiviteter i trygge og samtidig utfordrende omgivelser. Dette stiller mange og varierte krav til barnehagens lokaler og uteområde, og det vises her til merknadene til § 10 og til rammeplanen hvor innholdsbestemmelsen utdypes. Lekens betydning for barnas trivsel og allsidige utvikling må vektlegges. Lokaler, inventar og uteområde må utformes på en måte som tar hensyn til små barns behov for kroppslige utfordringer og som fremmer lek, læring, omsorg og tilhørighet. Barnehagen skal være et sted som bidrar til at barn kan erverve kunnskaper om og positive holdninger til helsemessige gode vaner. Barnehagen er en sentral arena for samfunnets tilrettelegging for god helse for barn i førskolealder, og det bør legges til rette for at de helsemessige gode valgene blir de enkle valgene.

Fjerde ledd

innebærer en lovfesting av rammeplanens føringer om å støtte og ta hensyn til det enkelte barnet. Slik individuell tilpasning er nødvendig i en virksomhet som verdsetter

barndommens egenverdi og hvor alle barn skal kunne nyttiggjøre seg det tilbudet som gis. Barn med særskilte behov kan trenge et spesielt tilrettelagt barnehagetilbud for å sikres et fullverdig tilbud, og dette må det legges til rette for. Lovfestingen skjer for ytterligere å understreke betydningen av å ta hensyn til det enkelte barns personlige og kulturelle bakgrunn. Lovfestingen fungerer også som en påminnelse om å være bevisst de mange variasjoner og ulikheter barna har med seg i et stadig mer globalisert og multietnisk samfunn.

Bestemmelsen understreker særskilt plikten til å ta hensyn til samiske barns språk og kultur. Med samiske barn menes barn av foreldre eller forelder som kan skrives inn i samemantallet, jf. § 2-6 i sameloven 12. juni 1987 nr. 56. I samiske barnehager er det en forutsetning at det er personale som kjenner samisk språk og kultur. En samisk barnehage defineres som en barnehage der barna er samer og barnehagen har som et av sine formål å styrke barnas identitet som samer ved å fremme bruken av samisk språk og formidle samisk kultur. I norske barnehager der det går samiske barn bør de av foreldrene som ønsker det ha rett til å forvente at barnehagens ansatte har kjennskap til og legger vekt på at også den samiske kulturen skal være en del av barnehagens innhold. Bestemmelsen krever ikke at det skal være samisktalende personale i den enkelte norske barnehage der det går samiske barn, men forutsetter at det i disse barnehagene, så langt det er praktisk mulig, legges til rette for at barna også kan få møte sin samiske kultur og sitt samiske språk i en egnet form. Hva som er praktisk mulig, vil måtte bero på de lokale forhold.

Femte ledd

understreker barnehagens ansvar for å gi barna grunnleggende kunnskaper og å stimulere barnas medfødte nysgjerrighet og vitebegjær. Barnehagen skal formidle kunnskap på sentrale og aktuelle områder og må derfor kontinuerlig tilpasse tilbudet i samsvar med samfunnsutviklingen. Også i dette leddet understrekes betydningen av et individuelt tilpasset tilbud.

Sjette ledd

peker på betydningen av at det i tillegg til voksnes formidling av verdier og kultur, må gis rom for barnas egen kulturskaping og kreativitet. Bestemmelsen understreker betydningen av å videreføre barnehagens tradisjonelle vektlegging av estetiske fag. Skapende virksomhet er et godt utgangspunkt for utvikling av fellesskap og opplevelse av mestring og egenverd.

Syvende ledd

er en videreføring av § 2 annet ledd i gjeldende lov.

Åttende ledd

er en videreføring av § 2 tredje ledd første setning i gjeldende lov.

Niende ledd

fastslår at samarbeidsutvalget fortsatt skal fastsette barnehagens årsplan og at denne skal fastsettes med utgangspunkt i rammeplanen. Samarbeidsutvalget er omtalt nærmere under merknadene til § 4. Det er personalets oppgave å sikre at årsplanen holder faglig mål, men foreldrene er sikret medvirkning gjennom samarbeidsutvalget.

Departementets merknader

Departementets merknader til barnehageloven § 2 i rundskriv F-08/2006

Generelle merknader

Bestemmelsen fastsetter nasjonale standarder for innholdet i barnehagen, samtidig som det gis mulighet for lokal tilpasning og variasjon. Bestemmelsen redegjør nærmere for hva et barnehagetilbud skal innebære, og den skal bidra til å sikre at alle barn får et fullverdig pedagogisk tilbud uavhengig av bosted. Innholdsbestemmelsen gir foreldrene en anvisning på hva de kan forvente og angir nærmere vurderingstemaer for kommunens veiledning og tilsyn.

Første ledd

Første ledd fastslår at barnehagen skal være en pedagogisk virksomhet. Både tilrettelegging, gjennomføring og vurdering inkluderes i pedagogikken. Det pedagogiske innholdet sikres blant annet ved at det stilles utdanningskrav til styrer og pedagogisk leder i barnehagen, jf. §§ 17 og 18 og til den pedagogiske veilederen i familiebarnehager, jf. § 5 i forskrift om familiebarnehager.

Andre ledd

I andre ledd slås det fast at omsorgen og oppdragelsen i barnehagen skal skje i nær forståelse og samarbeid med barnets hjem. Foreldrenes rett til medvirkning i barnehagen er også nedfelt i §§ 1 og 4. Bestemmelsen i andre ledd understreker videre at arbeidet med å yte god omsorg fortsatt skal ha bred plass i barnehagene. Barnehagen skal sammen med hjemmene skape et godt grunnlag for aktiv deltakelse i et demokratisk samfunn. Når flertallet av barna har barnehageerfaring før de begynner på skolen, er det viktig å sørge for helhet og sammenheng i omsorgs- og

læringstilbudet til barn. Barnehage og skole har et felles ansvar for å sikre god sammenheng og overgang fra barnehage til skole. Bestemmelsen fastslår at det skal legges til rette for livslang læring i vid forstand.

Tredje ledd

Bestemmelsen inneholder krav om at omsorgen, læringen og oppdragelsen i barnehagene skal fremme fellesverdier som står sentralt i vårt demokratiske samfunn. Likeverd, likestilling, åndsfrihet, toleranse, helse og forståelse for bærekraftig utvikling er fellesverdier som det må kreves at alle barnehager arbeider med å fremme. Bestemmelsen understreker videre barnehagens forpliktelse til å bidra til den gode barndommen ved å gi alle barn muligheter for lek, livsutfoldelse og meningsfylte aktiviteter i trygge og samtidig utfordrende omgivelser. Dette stiller mange og varierte krav til barnehagens lokaler og uteområde. Det vises her til merknadene til § 10 om godkjenning av barnehager og til rammeplanen hvor innholdsbestemmelsen utdypes. Lekens betydning for barnas trivsel og allsidige utvikling må vektlegges. Lokaler, inventar og uteområde skal utformes på en måte som tar hensyn til små barns behov for kroppslige utfordringer og som fremmer lek, læring, omsorg og tilhørighet. Barnehagen skal være et sted som bidrar til at barn kan erverve kunnskaper om og positive holdninger til helsemessige gode vaner.

Fjerde ledd

Leddets innebærer en lovfesting av den tidligere rammeplanens føringer om å støtte og ta hensyn til det enkelte barnet. Individuell tilpasning er nødvendig i en virksomhet som verdsetter barndommens egenverdi og hvor alle barn skal kunne nyttiggjøre seg det

tilbudet som gis. Barn med særskilte behov kan trenge et spesielt tilrettelagt barnehage-tilbud for å sikres et fullverdig tilbud. Lovfestingen skjer for å understreke betydningen av å ta hensyn til det enkelte barns personlige og kulturelle bakgrunn. Lovfestingen fungerer også som en påminnelse om å være seg bevisst de mange variasjoner og ulikheter barna har med seg i et stadig mer globalisert og multietnisk samfunn.

Bestemmelsen understreker særskilt plikten til å ta hensyn til samiske barns språk og kultur. Med samiske barn menes barn av foreldre eller forelder som kan skrives inn i samemanntallet, jf. § 2-6 i sameloven 12. juni 1987 nr. 56. I samiske barnehager er det en forutsetning at det er personale som kjenner samisk språk og kultur. En samisk barnehage defineres som en barnehage der barna er samer, og barnehagen har som et av sine formål å styrke barnas identitet som samer ved å fremme bruken av samisk språk og formidle samisk kultur. I norske barnehager der det går samiske barn, bør de av foreldrene som ønsker det kunne forvente at barnehagens ansatte har kjennskap til og legger vekt på at også den samiske kulturen skal være en del av barnehagens innhold. Bestemmelsen krever ikke at det skal være samisktalende personale i den enkelte norske barnehage der det går samiske barn, men forutsetter at det i disse barnehagene, så langt det er praktisk mulig, legges til rette for at barna også kan få møte sin samiske kultur og sitt samiske språk i en egnet form. Hva som er praktisk mulig, vil bero på de lokale forhold.

Femte ledd

Femte ledd understreker barnehagens ansvar for å gi barna grunnleggende kunnskaper og stimulere barnas medfødte nysgjerrighet og vitebegjær. Også i dette leddet understrekes

betydningen av et individuelt tilpasset tilbud. Barnehagen skal formidle kunnskap på sentrale og aktuelle områder og må derfor kontinuerlig tilpasse tilbudet i samsvar med samfunnsutviklingen. Det vises her til rammeplanen og den nærmere utdyping av fagområdene i barnehagen.

Sjette ledd

Denne bestemmelsen peker på at det i tillegg til voksnes formidling av verdier og kultur, må gis rom for barnas egen kulturskaping og kreativitet. Bestemmelsen understreker betydningen av å videreføre barnehagens tradisjonelle vektlegging av estetiske fag. Skapende virksomhet er et godt utgangspunkt for utvikling av fellesskap og opplevelse av mestring og egenverd.

Syvende ledd

Syvende ledd pålegger departementet å fastsette en rammeplan for barnehagen. Rammeplanen er en forskrift til loven og skal brukes av alle barnehager uansett driftsform. Rammeplanen skal gi retningslinjer for barnehagens innhold og oppgaver og bygger på formålsbestemmelsen, innholdsbestemmelsen og bestemmelsene om barns og foreldres rett til medvirkning. Planen skal gi barnehagens eier, personale og tilsynsmyndighet en forpliktende ramme for arbeidet. Rammeplanen skal gi foreldrene kunnskap om det pedagogiske innholdet i barnehagen og samtidig være et utgangspunkt for foreldrenes mulighet til å kunne påvirke innholdet i barnehagen gjennom fastsettingen av årsplanen og annet samarbeid mellom hjem og barnehage.

Rammeplanen skal ikke legge detaljerte føringer som kan hindre lokal tilpasning og variasjon. Se nærmere om lokal tilpasning under merknadene til åttende ledd.

Åttende ledd

Leddet fastslår at barnehagens eier kan tilpasse rammeplanen etter lokale forhold.

Rammeplanen skal tilpasses varierte driftsformer. Den enkelte eier må ut fra lokale forhold og rammebetingelser finne fram til de oppgaver som skal pålegges de ulike driftsformer. På hvilken måte barnehagen kan oppfylle kravene i rammeplanen, vil avhenge av barnehagens driftsform, åpningstid, barnas alder og så videre. Likeledes vil barnehagens forankring i nærmiljø og lokalsamfunn være en del av den lokale tilpasningen av rammeplanen.

Kommuner og barnehager har frihet til å velge innhold innenfor grenser som gis i rammeplan for barnehagen. Dette er vesentlig for at innholdet skal kunne utformes i samspill med barna, familiene og lokalsamfunnet. Barnehager har dessuten faglig frihet til å utvikle tilbudet i tråd med ny kunnskap om barn og barnehager og i forhold til aktuelle begivenheter og utfordringer. Lokal og faglig frihet er en nødvendig forutsetning for å opprettholde og videreutvikle mangfoldet i sektoren.

Niende ledd

For å sikre foreldrene reell medvirkning, fastslår dette leddet at samarbeidsutvalget for hver barnehage skal fastsette barnehagens årsplan med utgangspunkt i rammeplanen. Samarbeidsutvalget er omtalt nærmere under merknadene til § 4. Årsplanen skal bygge på rammeplanen, eierens eventuelle retningslinjer for lokal tilpasning og avspeile eventuelle andre formålsbestemmelser enn den som følger av § 1 annet ledd.

Årsplanen har flere funksjoner og må inneholde informasjon om hvordan barnehagen vil arbeide med omsorg, oppdragelse og læring og sikre barn gode utviklings- og aktivitetsmuligheter i nær forståelse med barnas hjem. Planen må gi informasjon om hvordan innholdsbestemmelsen i loven skal følges opp og konkretisere barnehagens arbeid med å sikre barnas medvirkning, jf. § 3. Markering av lokale kulturbegivenheter bør nedfelles i planen. Rammeplanen gir nærmere veiledning i årsplanlegging. Det er personalets oppgave å sikre at årsplanen holder faglig mål.

Utdanningsdirektoratets tolkningsuttalelse

Minoritetsspråklige barn

Sist endret: 10.10.2016

Her får du en oversikt over regelverk som kan være særlig relevant for minoritetsspråklige barn i barnehagen.

Barn med minoritetsspråklig bakgrunn som går i barnehage, har de samme rettighetene som andre barn som går i barnehage. Her finner du informasjon om de delene av regelverket som kan være ekstra relevant for denne gruppen.

Minoritetsspråklige barn – hvem er det?

Minoritetsspråklige barn er ikke definert i barnehageloven eller forskriften. I denne

sammenhengen omfatter de derfor alle barn som har en minoritetsspråklig bakgrunn.

Rett til barnehageplass

Retten til barnehageplass følger av barnehageloven § 12 a. Barn som fyller ett år innen utgangen av august det året foreldre søker om barnehageplass, har rett til plass i barnehage fra august i året de fyller ett år. Barn som fyller ett år i september eller senere, har rett til plass fra august året etter. Et barn har rett til barnehageplass fram til han eller hun skal begynne på skolen. Barnet har rett til plass i den kommunen der han eller hun er bosatt.

Barn med minoritetsspråklig bakgrunn har samme rett til barnehageplass som andre barn.

Prioritet ved opptak

Minoritetsspråklige barn som gruppe er ikke gitt lovfestet rett til prioritet ved opptak i barnehage.

Flere kommunale og private barnehager velger likevel å prioritere minoritetsspråklige barn ved opptak. Det er adgang til dette hvis det er fastsatt i barnehagens vedtekter. De kan likevel ikke prioritere foran barna som har prioritet i barnehageloven § 13.

Særskilt tilskudd til språkstimulering av minoritetsspråklige barn

I tillegg til det vanlige tilskuddet som barnehagen får av kommunen etter forskrift om tilskudd til barnehager, kan barnehagen få tilskudd til tiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder. Barnehagen kan kun få dette tilskuddet hvis den har barn med en annen språk- og kulturbakgrunn enn norsk. Dette gjelder imidlertid ikke barn som har norsk, samisk, svensk, dansk eller engelsk som morsmål.

Direktoratet gir tilskuddet til kommunene basert på antall minoritetsspråklige barn som går i barnehage. Kommunen fordeler tilskuddet til barnehager og andre tjenester. Søknaden fra barnehagen må vise hvilke behov barnehagen har for ekstra ressurser for å tilrettelegge for språkstimulering av barn med minoritetsspråklig bakgrunn.

Lenke: *Tilskudd til språkstimulering*: <https://www.udir.no/om-udir/tilskudd-og-prosjektmidler/midler-kommuner/minoritetsspraklige-i-barnehage/>

Krav til innhold i barnehagetilbudet

Barnehageloven og forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver

inneholder mange krav til barnehagetilbudet. Reglene gjelder for tilbudet til alle barna i barnehagen, men noen steder i rammeplanen er barn med minoritetsspråklige bakgrunn særlig omtalt.

Kommunen må legge til rette for at alle barna i barnehage får et fullverdig og likeverdig barnehagetilbud. Barnehagen skal støtte alle barnas utvikling og gi et tilpasset barnehagetilbud basert på barnas egne forutsetninger. Dette omfatter også minoritetsspråklige barn, som kan ha særlig utbytte av barnehagen for sosial og språklig utvikling.

Barnehagen skal ta hensyn til barnas alder, funksjonsnivå, kjønn, sosiale, etniske og kulturelle bakgrunn, jf. barnehageloven § 2. Barnehagen skal også formidle verdier og kultur, gi rom for barns egen kulturskaping og bidra til at alle barn får oppleve glede og mestring i et sosialt og kulturelt fellesskap.

Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver krever blant annet at barnehagen skal sørge for å

- integrere barnet i det sosiale og kulturelle fellesskapet
- støtte barnets helhetlige utvikling basert på egne forutsetninger
- støtte dobbel kulturtilhørighet
- skape et språkstimulerende miljø
- støtte at barnet bruker sitt morsmål
- arbeide aktivt med å fremme barnets norskspråklige kompetanse

Språkstimulering

Noen barn har sen språkutvikling eller andre språkproblemer. Det kan være både barn med norskspråklig bakgrunn og barn med minoritetsspråklig bakgrunn. De må få tidlig og god hjelp.

Barnehagen kan oppdage og hjelpe ved å gjøre helhetlige observasjoner av barnas ferdigheter og utvikling. Dette er en del av

Copyright © 2023 by
Vigmostad & Bjørke AS
All Rights Reserved

1. utgave 2023 / 1. opplag 2023

ISBN: 978-82-450-4566-6

Grafisk produksjon: John Grieg, Bergen

Omslagsdesign ved forlaget
Sats: Vatori

Spørsmål om denne boken kan rettes til:
Fagbokforlaget
Kanalveien 51
5068 Bergen
Tlf.: 55 38 88 00
e-post: fagbokforlaget@fagbokforlaget.no
www.fagbokforlaget.no

Materialet er vernet etter åndsverkloven.
Uten uttrykkelig samtykke er eksemplarframstilling
bare tillatt når det er hjemlet i lov eller avtale med Kopinor.

Vigmostad & Bjørke AS er Miljøfyrtårn-sertifisert, og bøkene
er produsert i miljøsertifiserte trykkerier.

Boka inneholder i tillegg til loven og forskriftene, kommentarer fra forarbeidene til loven og flere nye tolkningsuttalelser fra Utdanningsdirektoratet. Utdypende kommentarer og tolkninger er knyttet opp mot den enkelte paragraf og gjør det enklere å forstå og etterleve regelverket.

Boka er oppdatert per 01.01.2023 med regelverksendringer fra 2022 som blant annet gjelder registrering, organisering og finansiering av barnehagedrift, samt nye satser for tildeling av tilskudd til private barnehager.

